

ספרי' — אוצר החסידים — ליובאוויטש

שער
שלישי

קובץ
שלשלת האור

היכל
תשיעי

לקוטי שיחות

בתרגום חפשי ללשון הקודש

על פרשיות השבוע, חגים ומועדים

•

מכבוד קדושת

אדמו"ר מנחם מענדל

וצוקללה"ה נבג"מ זי"ע

שניאורסאהן

מליובאוויטש

•

שופטים

(חלק בט שיחה ג)

יוצא לאור על ידי מערכת

„אוצר החסידים“

ברוקלין, נ.י.

770 איסטערן פארקוויי

שנת חמשת אלפים שבע מאות שמונים ושש לבריאה

מחזור הראשון של לימוד הלקוטי שיחות
שבוע פרשת שופטים, כו מנ"א-ב' אלול, ה'תשפ"ו (א)

LIKKUTEI SICHOT
TARGUM L'LOSHON HAKODESH

Copyright © 2026
by

KEHOT PUBLICATION SOCIETY®
770 Eastern Parkway / Brooklyn, New York 11213
(718) 774-4000 / FAX (718) 774-2718
editor@kehot.com / www.kehot.org

All rights reserved. No part of this publication may be reproduced, stored in a retrieval system, or transmitted in any form or by any means, electronic, mechanical, photocopying, recording, or otherwise, without prior permission from the copyright holder.

The Kehot logo is a registered trademark of Merkos L'Inyonei Chinuch.

For dedications of the weekly Sichos, please contact us at: dedications@kehot.com

שופטים ג

וכן מובן מדוע השמיט הרמב"ם את

שלמה בן רבינו שמעון דוראן המכונה רשב"ץ בעהמ"ס התשב"ץ – מהשער דפוס ווארשא, חש"ד) „אלא מיד כשעמד לפני העדה למשפט פתחו כולם ואמרו חייב אתה, הוא פטור. ותרעה דיוק לשונם שלא אמרו סנהדרין שדנו כולם לחובה אלא שפתחו שמורה על תחלת הדבור (פתח דבריו יאיר – ל' הכתוב תהלים קיט, קל) כלומר תחלת דברך. ע"ש. ומסיים שם „וכך הם דברי הרמב"ם בהל' סנהדרין" (והרי הל' „פתחו כולם כו" שםביא הוא ברמב"ם ולא בגמ').

ולפי פירושו נמצא*, שלא הי' כאן שום משא ומתן, אלא זה הי' ראשית ותחלת אמירתם (וראה גם שו"ת בית יצחק או"ח סוף הספר השמטה לסי' ג).

אבל במנ"ח מצוה עז (סק"ג) דאינו תלוי בפתיחה רק תלוי ביום הראשון אם היו כולם לחוב פטור ואם היו בתחילה כולם לחוב ואחר זה חזרו לזכות בודאי נהרג. ע"ש. ולפי פירושו צ"ל דזה גופא קמ"ל הרמב"ם שתלוי הכל בפתיחה דיום ראשון (שוה אינו מפורש בגמ'). ובאמת שכן מפורש ביד רמה לסנהדרין שם דתלוי ביום ראשון (הובא לקמן הערה 17). וכן משמע מבאר הגולה למהר"ל בבאר השני (דלא תלוי באמירתם הראשונה אלא בדעתם והסכמתם בדיו). וכן מוכח מדבש לפי להחיד"א מערכת ח אות כא (דמביא מהפוסקים „דדוקא אם כולם מטעם אחד אבל אם מטעמים חלוקים הו"ל רוב לחיובא", שאי"ז שייך לאמירת כולם חייב בפתיחת הדיו). – אלא שמשלשון הרמב"ם משמע שלא מקרי זה

א. פסק הרמב"ם בהלכות סנהדרין¹: סנהדרין שפתחו כולם בדיני נפשות תחלה ואמרו כולן חייב הרי זה פטור עד שיהיו שם מקצת מזכין שיהפכו בזכותו וירבו המחייבין ואחר כך יהרג.

מקור דברי הרמב"ם הוא בגמרא סנהדרין², וז"ל: סנהדרין שראו כולן לחובה פוטרינ אותו מאי טעמא כיון דגמירי הלנת דין למעבד ליה זכותא והני תו לא חזו ליה³.

והנה, מה שכתב הרמב"ם „שפתחו כולם בדיני נפשות תחלה ואמרו כולן חייב", ושינה מלשון הגמרא „שראו כולן לחובה" – הרי זה בפשטות כדי לפרש יותר (כדרך בתראי בכלל)⁴, דמה שנאמר בגמרא בקיצור „ראו כולן לחובה" פירושו „פתחו כולם. . תחלה ואמרו כולן חייב", דהיינו שמיד בתחילת הדין⁵ לא היתה בדעת הדיינים כל סברא לזכות, ותיכף בתחילה „אמרו כולן חייב"⁶.

(1) רפ"ט.

(2) יו, סע"א (כמצויין במפרשי הרמב"ם – רדב"ז, כס"מ וכו').

(3) בדק"ס שם הובאה גירסא מכ"י שמסיים „(תו לא חזו ליה) זכותא". וכן הובא ברדב"ז וכס"מ שם. וראה לקמן הערה 16.

(4) ראה יד מלאכי כללי הרמב"ם אות כד. ועוד.

(5) וי"ל דהרמב"ם למדו מלשון הגמרא גופא „ראו כולן לחובה", ולא „דנו" וכיו"ב, שמה משמע שלא הי' זה אחר משא ומתן, כ"א ראו כולם לחובה, תיכף בתחילה. וראה הערה הבאה.

(6) ראה בספר „מלחמת מצוה", „עשהו רבינו

(*) ודוחק גדול לומר שכוונתו שמכיון שאמרו כן להחוטא (כלשונו שם „חייב אתה" א"כ הרי"ז היפך הדין דאין פותחין בדיני נפשות לחובה אלא לזכות (סנהדרין לב, א) (במשנה). רמב"ם הל' סנהדרין פ"א ה"ז), וכפי שמשמע לכאור' גם מהמשך לשונו שם „אבל אם נשאו ונתנו בזכותו ופתחו לו לזכות ואמרו לו אל תירא כו", כי פתיחה בזכות להחוטא אינה שייכת לנדוד" (ראה מנ"ח שבפנים העהרה).

ב. ויובן בהקדם הביאור בטעם הגמרא „כיון דגמירי הלנת דין למעבד ליה זכותא והני תו לא חזו ליה“, שלכאורה אפשר לפרשו בשני אופנים:

(א) עיקר הענין הוא הלנת דין (וההמשך „למעבד ליה זכותא“ הוא רק טעם והסברה לכך שצריכה להיות הלנת דין). כלומר, הטעם „פוטרינ אותו“ הוא משום שאם „ראו כולן לחובה“ אין אפשרות לקיים את אחד התנאים האמורים במקרה שלא מצאו לו זכות⁹ – התנאי ד„בעי“ הלנת דין“.

(ב) טעם וסיבת הפטור הם „הני תו לא חזו ליה“, וענין „הלנת דין“ רק מלמדנו על סיבה זו.

כלומר, זה „פוטרינ אותו“ אינו משום שבמקרה זה חסרה לבית-דין היכולת לקיים את אחד התנאים הנדרשים, אלא מאחר שכאשר „ראו כולן לחובה – תו לא חזו ליה (זכותא)“ (וממילא יש חסרון בקיום „ושפטו העדה והצילו העדה“¹⁰ – עדה מצלת¹¹), ובית-דין שאינו יכול לראות זכות אינו בגדר בית-דין המחייב כלל, ולכן „פוטרינ אותו“.

ובסגנון אחר: לפי האופן הראשון הרי זה „חסרון“ הנוגע לפסוק הסנהדרין, שאי אפשר שיהיה כאן פסק בית-דין כדבעי (כיון שחסר קיום התנאי דהלנת הדין)¹²; אבל לפי האופן

טעם הדבר המובא בגמרא „מאי טעמא כיון דגמירי כו' והני תו לא חזו ליה“ – לפי שאין דרכו של הרמב"ם להביא בחיבורו את טעמי ההלכות⁷.

אבל בהמשך דברי הרמב"ם – „הרי זה פטור עד שיהיו שם מקצת מזכין שיהפכו בזכותו וירבו המחייבין ואחר כך יהרג“ – צריך להבין:

(א) כיון שהלכה זו היא הקדמה ויסוד לתוכן הכללי של הפרק – ההגדרה מהו רוב לחיוב או רוב לזכות – היה לו לרמב"ם לכאורה לפתוח בַּעֲיָקָר – בדברים האמורים בסיום ההלכה, שהחייב בדיני נפשות יתכן (דוקא) אם „היו שם מקצת מזכין שיהפכו בזכותו וירבו המחייבין כו“, ולאחרי זה להמשיך „אבל סנהדרין שפתחו כולם בדיני נפשות תחלה ואמרו כולן חייב הרי זה פטור“.

(ב) מאחר שהזכיר כאן הרמב"ם את צד הפטור כאשר „אמרו כולן חייב“, וכנגדו את צד החיוב כאשר „היו שם מקצת מזכין שיהפכו בזכותו וירבו המחייבין“ – היה לו לרמב"ם לומר בסיום דבריו (לא „ואחר כך יהרג“, אלא) „ואחר כך יתחייב“⁸ (וכיוצא בזה) – בהתאם (בניגוד) ללשונו לעיל, „הרי זה פטור“.

גמר דין^{**}. וראה לקמן בפנים. – ועצ"ע. – וראה לקמן הערה 28.

(7) ראה הל' ת"ת לאדה"ז קו"א רפ"ב.

(8) כלשונו שם פ"ט ה"ב. סה"ג. ועוד.

(9) ראה פרש"י סנהדרין שם (יז, א) ד"ה כיון

דגמירי.

(10) מסעי לה, כד"ה.

(11) משנה ריש סנהדרין (ב, סע"א). ועד"ז

בכ"מ. וראה לקמן בפנים מר"ה כו, א.

(12) להעיר מקרית ספר להמבי"ט הל'

(**) משא"כ להפירוש בשיטה שבסוף חמרא וחיי סנהדרין כאן (בשם הרא"ש). ובקהלת יעקב (אלגנזי) לשון חכמים סי' תלא בשם המאירי „פי' רבינו מאיר ממהרין להרגו מיד“ – נמצא דהוי גמור דין שלהם.

דגמירי הלנת דין", והוסיפו גם הטעם "למעבד ליה זכותא", ובהדגשה, "והני תו לא חזו ליה"¹⁶ – משמע, שעיקר החסרון הוא ב"הני", במה ש"לא חזו ליה (זכותא)"¹⁷, כאופן השני.

[זאת ועוד: דוקא לפי האופן השני מדויק לשון הגמרא, "סנהדרין שראו כולן לחובה", והיינו שהחסרון כאן הוא במה שראייתם היא רק לחובה ולכן אין הם יכולים לראות את זכותו (על-דרך הנ"ל לגבי "סנהדרין שראו אחד שהרג את הנפש")].

ועפ"ז י"ל שיתכן להעלות גם נפקא-מינה לדינא: לפי האופן

השני הרי זה חסרון בגברא הפוסק – חברי הסנהדרין,

[על-דרך "סנהדרין שראו אחד שהרג את הנפש" שאינם יכולים להיות דיינים (לדעת ר' עקיבא), "דרחמנא אמר ושפטו העדה והצילו העדה וכיון דחזיהו דקטל נפשא לא מצו חזו ליה זכותא"¹³, ואין פירושו של דבר שהפסק שיפסקו אינו כהוגן, אלא שאין הם בגדר סנהדרין לגבי אדם זה ש"ראו... שהרג את הנפש"¹⁴].

ג. והנה, מדברי הגמרא יש מקום להוכיח הן כאופן הראשון והן כאופן השני:

ראיה לאופן הראשון ניתן לדייק מכך שבגמרא הובא בפירוש רק הדין "כיון דגמירי הלנת דין", ולא מקורו של הדין – שיש חיוב לחפש זכות על הנידון¹⁵, ומה גם שלא נזכר בגמרא הטעם, "דרחמנא אמר ושפטו העדה והצילו העדה" (על-דרך דברי הגמרא הנ"ל ב"סנהדרין שראו אחד שהרג") – ומשמע מזה, שמה שנוגע בעיקר לעניננו הוא אי-היכולת לקיים את ההלכה דהלנת דין.

אבל מאידך גיסא, מזה שלא הסתפקו בגמרא בהזכרת הדין "כיון

סנהדרין כאן, דמספקא ל' אם הדין דפוטרין אותו כאן הוי מדאורייתא או מדרבנן.

(13) ר"ה כה, סע"ב ואילך.

(14) ומכ"ש שכ"ה לטעם הב' (והעיקר) "עד עמדו לפני העדה למשפט (מסעי לה, יב) עד שיעמוד בב"ד אחר" – מכות יב, א (ראה תוד"ה דרחמנא אמר – ר"ה שם כו, א. ושב"ג).

(15) ועד דמי שלמד זכות אינו חוזר ומלמד חובה (סנהדרין לב, א – במשנה. וע"ש בפרש"י ד"ה אינו) דהוי מטעם והצילו העדה).

(16) ובפרט לגירסת ש"ס כ"י (הובא בדק"ס סנהדרין שם) שחזר ומפרט, "והני כיון דלא חזו ל' זכותא (תו כו)".

(17) ואולי י"ל דשניי הלשונות בהפירושים דהיד רמה והמאירי לסנהדרין הוא לפי שפליגי בפ' דברי הגמ' כנ"ל:

ביד רמה: אמר רב כהנא סנהדרין שראו כולן לחובה ביום ראשון פוטרין אותו מאי טעמא משום דגמירי הלנת דין שאם לא מצאו לו זכות ביום ראשון צריכין להלין את דינו אולי ימצאו לו זכות למחרת ויראה אחד מן המחייבין דברי המזכין והני כיון דהשתא לא חזי ל' חד מינייהו זכותא תו לא חזי ל' ולא מהני למעבד ל' הלנת דין ובעינא (הוי קרי) [הלנת דין] דחזיא להדורי בתר זכותא וליכא הילכך פטרינן ל':

במאירי: סנהדרין שפתחו בדיני נפשות כלן לחובה פוטרין אותו. מכיון שתקנו הלנת דין למי שלא מצאו לו זכות ביום ראשון. שמא ימצאו לו טעמי זכות. מכיון שפתחו כלם לחובה אין רואין לו עוד זכות. ואינו נהרג עד שיהפכו מקצתן בזכות וירבו המחייבים:

דהיד רמה מדגיש א' הזמן בנדו"ד "שראו כולן לחובה ביום ראשון", ב' דצריך למעבד הלנת דין, ובמאירי ההדגשה דאין רואין לו עוד זכות (והזמן דיום ראשון כתב בהתקנה דהלנת דין (כפרש"י בהסוגיא ד"ה כיון דגמירי) לא בנדו"ד).

שלא נקט אף אחד משני האופנים הנ"ל:

אע"פ שאין דרכו להביא את טעמי ההלכות, מכל מקום, אילו סבר הרמב"ם שהחסרון הוא בקיום התנאי דהלנת הדין (כאופן הראשון), מסתבר שהיה מזכיר זאת בדבריו, שהרי אין זה טעם בעלמא אלא (גם) תנאי²⁰.

אבל מאידך, מהמשך דברי הרמב"ם מסתבר שהחסרון אינו (כאופן השני הנ"ל) באי־יכלתם של הדיינים לראות זכות (מאחר ש"ראו כולן לחובה"²¹), אלא בכך שאין כאן „מקצת מזכין (ש)הפכו בזכותו" בפועל.

והיינו: מלשון הרמב"ם „הרי זה פטור עד שיהיו כו' ואחר כך יהרג" – משמע, שאין זה חסרון בגברא הפוסק, בחברי הסנהדרין, אלא בהשלמת הפסק בפועל על נידון זה –

ולכן (א) לא כתב הרמב"ם „פוטרין אותו" (באופן המדגיש שהפטור קשור לבית־דין ולפסק שלהם), אלא „הרי זה פטור", בלשון המתייחסת לאדם הנידון – שהוא פטור ממיתה; (ב) ומהאי טעמא המשך לשון הרמב"ם הוא „עד שיהיו כו' ואחר כך יהרג", היינו שעל־

הראשון, שיש חסרון בפסק הבית־דין, אם מצא הבית־דין אחר כך סברא לזכות, יש מקום לומר שיכולים הם לעסוק שוב¹⁸ בדינו של נידון זה¹⁹;

משא"כ לפי האופן השני, מאחר שאין הם בגדר סנהדרין (לגבי אדם זה) מחמת ש"ראו כולן לחובה", מסתבר לומר ששוב אינם יכולים לעסוק בדינו של נידון זה – גם אם אחר כך מצאו לו זכות.

ד. אולם מדברי הרמב"ם משמע

(18) ועי' מ"ש הרמב"ם שם פ"י ה"ט. (19) במנ"ח שם סוסק"ט מספקא לי', אם ראו כולם לחוב ובאותו היום ראו קצת בשכלם זכות אי מותרים לומר הזכות דמלמד חובה יכול לחזור לזכות כו' והורגין אותו, או* כיון דתיכף ראו חובה ונפטר א"כ ע"י זכות זה שרוצה ללמד חובה הוא לנידון כו'***.

אמנם עדיין י"ל הנפק"מ ככפנים: (א) כאשר אין המדובר באותו היום, וא"כ הוי כשיטת דין עוה"פ (מעין סנהדרין אחר***), (ב) לא רק קצתם ראו בשכלם לזכות אלא רובם, שאז ה"ז זכות גם בפועל (משא"כ כאשר רק קצתם אומרים שאז הזכות הוא רק באמירתם אבל הזכות הוא חובה לו, וכמ"ש במנ"ח שם). – וי"ל דתלוי אם הנדון מקרי שיצא זכאי בדין, שאז אין מקום לדון עוה"פ או שרק לא נתחייב**** (ויתירה מזו, רק אין הורגין אותו – כדעת הרמב"ם – כדלקמן בפנים), שאז ה"ז זכות גם בפועל. ואכ"מ.

(*) ועי' צ"ל דמ"ש המנ"ח לפנ"י בסוס"ג (כבהערה 6) כדבר הפשוט „אם פתחו כולם לחוב ואחר זה חזרו קצת וחיבו בודאי נהרג", המדובר בהמשך אותו הדין, ובסוסק"ט מדבר לאחר שנעמדו מדין הא' וישבו עוה"פ באותו היום.

(**) וראה אוה"ח משפטים כג, ב.

(***) ולהעיר מרמב"ם שם פי"ג הי"ז. אבל כמובן אינו שייך לנדו"ד דשם מדובר „שנגמר דינו". (****) ראה ביאור הרי"ף פערלא לטהמ"צ

לרס"ג עשה צד.

(20) ראה אנציקלופדי' תלמודית ערך הלנת הדין בסופו, ד"ש מסתפקין אם הלנת דין מעכבת. ולהעיר מקרית ספר הנ"ל הערה 12. ע"ש.

(21) ולהעיר שהרמב"ם לא פסק כר"ע כ"א כר"ט שעד הרוואה נעשה דיין – ראה כס"מ ולח"מ לרמב"ם ה' עדות ספ"ה. אלא די"ל דזהו רק מפני שיכול להתקיים „והצילו העדה" על ידי השאר שלא ראו איך שהרג את הנפש, משא"כ בנדו"ד שכולם אינן יכולין לראות זכות. וראה טורי אבן לר"ה שם ד"ה ל"ק ר"ע. שו"ת בית יצחק חו"מ ס"ב אות ט'. ביאור הרי"ף פערלא שם. ואכ"מ.

הדין והמשפט (לעת הצורך) בפני סנהדרין גדולה].

שהרי אפילו בסנהדרין קטנה „אין מעמידין . . אלא אנשים חכמים ונבונים מופלגין בחכמת התורה בעלי דיעה מרובה כו”²⁷, ואם כן, איך יתכן שדיינים אלו יגשו כולם לדין באופן שאינו כהוגן וכו”²⁸?

ומה גם שמדברי הרמב”ם מוכח, כנ”ל, שאין זה כלל „חסרון” בסנהדרין או בפסק דינים, אלא באדם הנידון בלבד.

ו. וי”ל ההסברה בזה:

ידוע שדין עונשי בית-דין, מיתה או מלקות וכו’, עיקרם לשם כפרה. וכמפורש בנוגע למלקות²⁹, „ונקלה אחיך לעיניך, כשלקה הרי הוא כאחיק”, ועל-דרך-זה נאמר³⁰ בעונש

ידי „מקצת מוכין כו” נוצרת האפשרות (לא לחייב – „ואחר כך יתחייב”, אלא) לקיים זאת בפועל – „ואחר כך יהרג”³¹.

ה. ולבאר זה יש להקדים:

יש מפרשים³² שביארו בטעם הדין „סנהדרין שפתחו כו”³³, שמאחר ש„פתחו כולם . . ואמרו כולן חייב” הרי זה מורה על חסרון בחברי הסנהדרין, שגישתם לדין זה לא היתה כהוגן (לפי ש„גילו דעתם . . כולם חפצים להמיתו”³⁴; או לפי³⁵ שבאמת על כל נידון ניתן למצוא איזה צד של זכות – ומאחר שכולם לא מצאו זאת, ראיה היא שאין הם בקיאים בדינים, או שהחלטתם היתה במהירות מבלי לעיין כראוי בדין, ועוד כמה הסברים כיוצא בזה לחסרון שבסנהדרין אלו).

אבל, כמובן, דוחק גדול לומר כן בנוגע לבית-דין בכלל, ועל-אחת-כמה וכמה בנוגע לסנהדרין גדולה,

[שבהם עוסק דין זה, כמפורש ברמב”ם לכמה גירסאות³⁶, וכן מובן גם³⁷ מתוכן הדין (שהרי אם מדובר כאן בסנהדרין קטנה של עשרים ושלשה – למה „פוטרינ אותו”? היה לנו לדונו בבית-דין אחר³⁸, עד להבאת

(21*) ומתורצת גם שאלה הא’ הנ”ל סעיף א’.

(22) מהר”ן חיות לסנהדרין שם. וראה מלחמת מצוה ובאר הגולה שנשמנו בהערה 6 (וראה הערה 28).

(23) מלחמת מצוה שם.

(24) מהר”ן חיות שם.

(25) ראה רדב”ז לרמב”ם. וכן הובא במגדל עוז. לחי”מ. וכי”ה גי’ הכ”י בגמרא – ראה דק”ס סנהדרין שם.

(25*) כמ”ש באור שמח שם.

(26) להעיר, שב„מלחמת מצוה” (הנ”ל הערה

(6) כ’ „ואפילו בב”ד אחר לא יוכל ללמד זכות על עצמו לפיכך נפטר מכל וכל”. וב„באר הגולה” שם מסיים „אין על ב”ד של מטה לדון אותו וידון אותו שופט כל הארץ”. ואכ”מ.

(27) רמב”ם הל’ סנהדרין רפ”ב.

(28) בנוגע למ”ש ב„מלחמת מצוה” („וכיון שסנהדרין אלו טעו בכך ופתחו כו’ כולם חפצים להמיתו”, כנ”ל בפנים) – הרי כל הספר הוא „נגד אנשי זדון אנשי רשע אשר הרהיבו להשיב על דברי רז”ל כו’, והראה לעיני העמים את צדק דיניהם . . ומלצעות אפיקורסים . . שיברו” (לשון השער בספר מלחמת מצוה), י”ל, בדוחק גדול, שלא כתב להם אמיתית הפירוש ע”פ תורה כ”א ענין שיתקבל בשכלם. וע”ד שמצינו בש”ס כיו”ב כמ”פ שדחו בקש (וראה רשב”ם ב”ב קטו, רע”א). ובפרט דהתשובה היתה לא רק לאפיקורסים כ”א גם „לעיני העמים” (כמ”ש בהשער), דאסור לגלות להם טעמי תורה (כלשון הרשב”ם שם).

(29) תצא כה, ג. מכות כג, סע”א – במשנה

(הובא בפרש”י עה”פ).

(30) משנה סנהדרין מג, ב.

ש(אלו ש"פתחו כולם כו' ואמרו כולן") בית-דין כשר הם – ו"אלקים נצב בעדת אל"³⁸, ועל-אחת-כמה-זכמה סנהדרין גדולה שבלשכת הגזית – וכולם אמרו מיד "חייב", ולא נמצא אפילו אחד שילמד זכות – ראייה היא שנידון זה "גדול עונו מנשוא" והוא נמצא במעמד ומצב ירוד ביותר, עד שעונש מיתת בית-דין אינו יכול לכפר עליו, ולכן "פוטרין אותו".

אבל עדיין אין ביאור זה מספיק לבאר את לשון הרמב"ם, "הרי זה פטור עד כו' ואחר כך יהרג", דמשמע שפסק הסנהדרין כאן הוא בגדר פסק, ורק שהאדם הנידון, "הרי זה פטור", היינו שאי אפשר לקיים את הפסק באדם זה הנידון (כנ"ל סעיף ד) – ואילו לפי הנ"ל, כאשר הסנהדרין "פתחו כולם . . ואמרו כולן חייב", הדבר מלמד שבאדם זה החיוב (העונש) בתור כפרה אינו שייך, דהיינו שהפסק "חייב" אינו בגדר פסק [וממילא היה מתאים יותר לנקוט בלשון "פוטרין אותו" (כלשון הגמרא), המדגישה שבמקרה זה אין בית-דין יכול להוציא תחת ידו פסק, לפי ש"גדול עונו מנשוא"].

ז. ויש לומר בזה עוד ביאור:

כל איש ישראל, יהיה מעמדו ומצבו אשר יהיה, הרי – כפסק הרמב"ם³⁹ אפילו על בן ישראל שבית-דין מוכרח לכופו לתת גט לאשתו – "הוא רוצה להיות מישאל ורוצה הוא לעשות כל המצות ולהתרחק מן העבירות".

(38) תהלים פב, א. וראה סנהדרין שבהערה

45.

(39) הל' גירושין ס"ב.

מיתה, שעל ידו זוכה הנענש לחיי העולם הבא [ואף להלכה פסק הרמב"ם³¹ ש"כל מחוייבי מיתות בית דין ומחוייבי מלקות אין מתכפר להן במיתתן או בלקייתן עד שיעשו תשובה ויתודו"³², ומזה מובן שהתכלית במיתת בית-דין או במלקות היא כפרת האדם, ורק שהכפרה היא בתנאי שיעשה תשובה ויתודה].

ועפ"ז מסתבר, שבמקום שמיתת בית-דין אינה מביאה (ואינה יכולה להביא) לכפרה, אין כל מקום למיתה זו. ועל-דרך ביאור הכסף-משנה³³ על פסק הרמב"ם³⁴ בנוגע לעדים זוממין, "נהרג זה שהעידו עליו ואחר כך הוזמו אינן נהרגין מן הדין שנאמר³⁵ כאשר זמם לעשות ועדיין לא עשה כו' אבל אם לקה זה שהעידו עליו לוקין" – שטעם החילוק בזה הוא: "דלא אמרינן כאשר זמם ולא כאשר עשה אלא היכא דהרגו על פיהם משום דגדול עונשם מנשוא אין ראוי לתת להם מיתת בית דין שתכפר עליהם אלא ראוי להניחם שיהיו נדונין אחר מיתה בעונשים נוראים, דוגמא לדבר³⁶ נותן כל זרעו למולך שהוא פטור³⁷, מה שאין לומר כן בהלקו על פי עדותם".

ועל-דרך-זה בנידון דידן: מאחר

(31) הל' תשובה בתחלתו.

(32) שבגמ' שם (מז, א"ב) מחלוקת אביי ורבא, ולרבא (וכן ס"ל לר"י ור"א) נהרג מתוך רשעו יש לו כפרה. ופסק כאביי – ראה צפע"נ לרמב"ם שם. ואכ"מ.

(33) הל' עדות פ"כ ה"ב בסופה.

(34) הל' עדות שם.

(35) פרשתנו יט, יט.

(36) ראה סמ"ג ל"ת מ.

(37) סנהדרין סד, ב. רמב"ם הל' ע"ז פ"ו ה"ד.

הדברים הנסתרים והבלתי-גלויים – אף הם כולם אינם יכולים למצוא בו כל זכות –

הנה בנוגע לאדם כזה נאמר „הרי זה פטור“: מאחר שבדאי יש בו טוב, אלא שבית-דין אינו יכול „למצוא“ אותו, להיותו בתכלית ההעלם – לפיכך אי אפשר לקיים בו (תכלית פסק הדין, וממילא – גם לא) פסק בית-דין זה.

אין זה חסרון בבית-דין או בגישתם אל הפסק – שהרי אמרה תורה „אין לו לדיין אלא מה שעיניו רואות“⁴⁵, וכל מה שהיתה הסנהדרין הגדולה „אשר יהיה בימים ההם“⁴⁶ צריכה ויכולה לראות – היא ראתה כאן;

אלא שכיון שפסק-דין תורת אמת הוא שאדם זה רוצה לקיים כל המצוות, ויש בו טוב (שלא נתגלה), אין פסק בית-דין יכול לחול עליו – „עד שיהיו שם מקצת מזכין שיהפכו כו“.

וי"ל עוד ענין – שעיי"ז גופא מתגלה גם הטוב שהיה קודם בתכלית ההסתר וההעלם, ומאחר שהוא בא לידי התגלות, יכול פסק בית-דין לחול, ו„הפכו בזכותו כו“.

בעומק יותר: אימתי יכול פסק בית-דין „יהרג“ להתקיים באדם זה – דוקא לאחר ש„היו שם מקצת מזכין שיהפכו בזכותו“, כי, כמבואר לעיל (מדברי הכסף-משנה), תוכן ותכלית עונשי בית-דין הם כפרת האדם.

ואפילו בנוגע לעכן, שהיה בתכלית הירידה, אמרו חז"ל⁴⁰ „אע"פ שחטא ישראל הוא“.

אין זאת אלא שיש בכך חילוקים עד כמה „רוצה הוא לעשות את כל המצות“, היינו האם הטוב שבאדם זה נמצא בו בגלוי, באמירתו, או בהעלם: יש מבני ישראל שבהם הטוב נמצא בתכלית ההתגלות, ויש מבני ישראל שבהם אין הוא כל-כך בהתגלות, וישנם אף יהודים שהטוב שבהם הוא בהעלם לגמרי, אבל מכל מקום מקצת מן הטוב הנעלם בא סוף-סוף לידי איזה גילוי – לפי שהטוב שביהודי אינו דבר נוסף⁴¹ על מהותו (כמו הענינים (השייכים לרע) הבאים⁴² מצד זה ש„יצרו הוא שתקפו“⁴²), אלא הוא העצם והאמיתיות של מציאותו.

ועפ"ז מובן, שכל יהודי – יהיה מי שיהיה – גם בשעה שהוא עובר עבירה שחייב עליה מיתת בית-דין, בהכרח שיהא לימוד זכות עליו, לפי שרצונו האמיתי, אמיתת מציאותו, הוא הטוב ש בו⁴³.

אך כאשר הסנהדרין „פתחו כולם בדיני נפשות תחלה ואמרו כולן חייב“, הדבר מוכיח שהטוב שבו נתעלם כל-כך, עד שאפילו סנהדרין גדולה, שהם „חכמים ונבונים מופלגין כו“ – כלומר, „נבונים“ להבין דבר מתוך דבר⁴⁴ ובהפלגה, להבין ולקלוט את

(40) סנהדרין מד, רע"א.

(41) ראה סה"מ תרנ"ט (ע' פה).

(42) ל' הרמב"ם הל' גירושין שם.

(43) במכש"כ וק"ו מהטעם „אמור לאומן שעשאו“ (תענית כ, ריש ע"ב) ובנדר"ד הוא בו.

(44) ראה ספרי ופרש"י דברים א, יג.

(45) ראה סנהדרין ו, סע"ב. וש"נ.

(46) פרשתנו יז, ט. „אינך חייב ללכת אלא אחר ב"ד שבדורך“ (רמב"ם הל' ממרים פ"ב ה"א. וראה ספרי ופרש"י עה"פ).

ואימתי יכול עונש להביא לכפרה – דוקא כאשר הדבר מעורר (ומגלה) את הטוב שבו. ולכן, כאשר כולם רואים רק חובה, ופירושו של דבר שהטוב שבו הוא בתכלית ההעלם וההסתרה, אזי העונש ("יהרג") אינו יכול לפעול כפרה באדם זה;

ודוקא לאחר שמהפכין בזכותו, וזה גופא מעורר ומגלה את הטוב שבו⁴⁷, אזי פועל העונש את פעולתו – שתבוא ליהודי זה כפרתו ויזכה לעולם הבא.

ח. ומכאן למדנו הוראה בגודל מעלתם וזכותם של ישראל:

אפילו כאשר מדובר אודות יהודי הנמצא בשפל המצב, עד כדי כך שאפילו הסנהדרין, עליהם מעידה התורה שענינם הוא "והצילו העדה" – לחפש ולמצוא הצלה וזכות על כל איש מישראל – הנה אף הם אינם רואים בו אלא חובה, ואינם מוצאים בו כל זכות, אעפ"כ, פוסקת תורת אמת פסק-דין ברור, שלא תתכן מציאות כזאת, וגם ביהודי זה נאמר "רוצה הוא לעשות כל המצות"; וממילא, זה גופא מביא לכך שהסנהדרין אכן ילמדו זכות על יהודי זה, ועי"ז⁴⁸ יתגלה ה"רוצה" שבו, הטוב שבו.

47) וכמובן מהביאור במחז"ל (ערכין טו, ב. רמב"ם הל' דעות פ"ז ה"ג) שלשון הרע "קטיל תליתא", גם "זה שאומר עליו" (אף שאינו עובר עבירה) – כי ע"י לה"ר מגלה ומוציא הרע שלו, ומרובה מדה טובה, דכאשר מדבר בזכותו ה"ז מגלה הטוב של השני (ועאכו"כ כאשר נעשה על ידי הסנהדרין) – ראה בכ"ז בארוכה לקו"ש חכ"ז ע' 163 ואילך (וראה שם גם ביאור דברי הרמב"ם הל' דעות פ"ה ה"ז, "מספר בשבח חבירו ולא בגנותו כלל") ובהנסמן שם.

על-אחת-כמה-וכמה כאשר מדובר אודות יהודים בדורנו, אשר אע"פ שהם במצב של "אני ישנה"⁴⁸, מכל מקום "לבי נר" לה, לתורתו ולמצוותיו⁴⁹, וכאשר לב ישראל – כפסק-דין תורת אמת – נר הוא, הרי סוף-סוף פנימיותו מתעוררת ובאה לידי גילוי;

ובפרט בהמצאנו עתה בזמן חודש אלול, כאשר המלך (מלך מלכי המלכים הקב"ה) נמצא "בשדה", ואז⁵⁰ רשאין (ויכולים⁵¹) כל מי שרוצה לצאת להקביל פניו (בשדה) והוא מקבל את כולם בסבר פנים יפות ומראה פנים שוחקות לכולם –

יש לצאת ולפעול על כל יהודי, יהיה מצבו אשר יהיה, שיאיר אצלו בגלוי ה"רצון" לקבל את פני המלך בשדה.

ופעולה זו היא עי"ז גופא: כשאדם מהפך ומדבר בזכותו של יהודי, בכך שיש בו "חלק אלקה ממעל ממש", ניצוץ אלקי, עד אשר – כלשון הרמב"ם – "הוא רוצה להיות מישראל ורוצה הוא לעשות כל המצות ולהתרחק מן העבירות", וזוהי אמיתת מציאותו – הנה עי"ז גופא מתגלה עוד יותר הטוב שבו,

והדבר פועל עליו לנוע – "לצאת" – ממקומו ("במדבר"⁵²) בכדי לקבל את

48) ש"ה ש"ה ב.

49) ראה ד"ה אני ישנה בסה"מ אידיש. ובכ"מ.

50) לקו"ת ראה לב, סע"א ואילך.

51) הוספת כ"ק מו"ח אדמו"ר – סד"ה לך אמר לבי ה'ש"ת.

52) ראה לקו"ת שם לב, ב. וראה לקו"ש ח"ד ע' 1343.

שלימה בהיותו נשמה שלימה בגוף שלם, נשמה בגוף למטה מעשרה טפחים⁵⁴, וכל אחד ואחת נכתב ונחתם לאלתר⁵⁵ בספרן של צדיקים גמורים לשנה טובה ומתוקה בטוב הנראה והנגלה בגשמיות וברוחניות גם יחד.

(משיחות ש"פ תשא תשמ"ה)

פני המלך „בשדה“, ועי"ז – הנה בנוסף ל„מקצת“ הטוב שבו („מקצת מזכין שיהפכו בזכותו“) – מתגלה הטוב שבו במדה מרובה, עד אשר ריבוי הטוב והזכות מכריע את הצד ההפכי שבו, והדבר מכריע את מצבו ה„שקול“, וגורם „תשועה והצלה“⁵³, ואחר כך יוצא זכאי בדין,

121

(54) ע"ד מרז"ל באותו מקום (יומא פו, ב).
(55) ר"ה (טז, ב) וב„מדרש“ (ירושלמי ר"ה פ"א ה"ג. יל"ש ואתחנן רמז תתנה) הובא בטאו"ח (ס"ט תקפא) שכבר בער"ה בטוחין שזוכין כו' ועד שמתעטפין כו'.

היינו, שכל יהודי מתעורר בתשובה כדבעי ובשלימות, וממילא זוכה לכפרה

(53) רמב"ם הל' תשובה פ"ג ה"ד.

